

nom radu i Vrhovnoj upravi na ovom izdanju. »Vjerujemo« — napisao sam u Uvodnoj napomeni, nakon Uvodne riječi kardinala Franje Kuharića i Predgovora č. majke Ljiljane Perković — »Vjerujemo da će ovo djelo, kao i sama Družba, biti trajno svjedočanstvo Ljubavi Božje među nama; na čast Crkvi i Narodu, Služavkama Malog Isusa i njihovu Utemeljitelju, sarajevskom nadbiskupu dr. Josipu Stadleru.« To i ovdje moram ponoviti. Doista: kao što nam je Družba Služavki Malog Isusa na ponos, tako nam je i ovo njihovo djelo — povijest njihova — na radost, čast i zadovoljstvo.

ZBORNİK RADOVA O DON MIHOVILU PAVLINOVIĆU

Drago Šimundža

Don Mihovil Pavlinović (1831.—1887), svećenik, preporoditelj, književnik i političar zadužio je naš narod i kulturu svojim bogatim djelom. Bio je jedan od najuglednijih naših mislilaca, prosvjetitelja, kulturnih djelatnika i ideologa u prošlom stoljeću. U našem je vremenu ipak bio dugo prešućivan i zapostavljen, dok ga u povodu 100. obljetnice njegove smrti, 1987, nisu potihoo rehabilitirali njegovi Makarani i Podgorani — SO Makarska — u suradnji sa Zagrebačkim sveučilištem, Akademijom i Splitskom nadbiskupijom, na javnom simpoziju o don Mihinu djelu i životu. Sudjelovalo je četrdesetak sudionika iz svih naših važnijih središta. Pavlinović je tada osvijetljen s duhovnog, svećeničkog, i društveno-političkog gledišta: župničkog, preporodnog, kulturnog, prosvjetiteljskog, književnog i političkog.

Ove godine, nedavno, izišli su radovi sa simpozija u prigodnom zborniku. Priredio ih je Nikša Stančić, u suradnji s urednicom niza Anitom Šikić, a izdao »Globus« iz Zagreba. Zbornik je za naslov uzeo glavne odrednice; objavljen je pod naslovom *Mihovil Pavlinović u politici i književnosti*. Don Miho je na tim područjima najviše dao i ona su najcjelovitije obrađena. Dakako, korpus zbornika je širi: obuhvaćeni su i drugi vidovi Pavlinovićeve rada i, djelomično, opće društvene, kulturne i demografske prilike u Makarskom primorju i Hrvatskoj u njegovo doba.

Sam zbornik je tematski podijeljen u četiri dijela: *uvodne rasprave, politika, književnost, Pavlinovićevo vrijeme*. Na žalost, svi sudionici simpozija nisu uspjeli prirediti svoje radove. Uvrštena su 32 priloga. U uvodnoj studiji Nikša Stančić raspravlja o Pavlinoviću i njegovim idejama, u prvom redu društveno-političkim. Vrstan poznavatelj onodobnih društvenih zbivanja i Pavlinovićeve zalaganja, uloge i značenja, Stančić izlaže razvojne etape, glavne koncepcije i hrvatsku orijentaciju Pavlinovićeve misli. U uvodnom dijelu još pk. Jure Kaštelan imaginativno, literarno, zahvaća u Pavlinovićeve obzorja, vežući ih s novijima iz naše povijesti, a Stjepo Obad raščlanjuje prilike u Makarskom primorju u don Mihino vrijeme.

O političkim zbivanjima i Pavlinoviću političaru ima više priloga. Napisali su ih Adolf Dragičević, Vice Kapitanović, Tereza Ganza Aras, Andrija Šuljak, Josip Ante Soldo, Marijan Diklić, Josip Grbavac, Dragutin Pavličević itd. Svi se oni slažu da je don Mihovil bio vidovit, načelan i rodoljubljan, da je planirao i ostvario, u preporodnom, nacionalnom i političkom smislu, veliko djelo. O Pavlinovićevu svećeničkom životu, biblioteci, smrti i prastricu Ivanu Pavlinoviću pišu: Tomislav Kraljačić, Marko Čubelić, Slavko Kovačić i Mile Vidović.

U dijelu o Pavlinovićevu književnom, kulturnom, prosvjetnom i preporodnom radu uvodnu je studiju napisao Drago Šimundža. Kritički je obradio don Mihovilova djela, istakao njihovo kulturno-povijesno značenje, estetske vrijednosti i nacionalnu važnost u hrvatskoj preporodnoj književnosti, odnosno njegovo povijesno i umjetničko mjesto u hrvatskoj literaturi. Prof. Ivo

Frangeš stručno je obradio umjetničke vrijednosti Pavinovićeve stila; Mirko Tomasović lirsku poeziju; Ivo Runtić značenje njegovog *Ognjišara* (Prometeja) u usporedbi s istim motivima u evropskoj književnosti; Matko Peić Pavlinovićeve putopise; Vesna Jakić-Cesarić Pavlinovićeve besjede; Petar Puharić zavičajnu književnost; Josip Kekez ulogu usmene književnosti u Pavlinovićevu djelu; Divna Zečević misao o »dvije književnosti«; Vladimir Anić don Mihovilov jezik; Antonija Zaradija-Kiš paleoslavizme; Josip Bratulić ljubav prema glagoljici; Slavko Peleh enigmatiku.

U četvrtom dijelu Božena Vranješ-Šoljan izlaže demografsko stanje u sjevernoj i južnoj Hrvatskoj u Pavlinovićevo doba; Nevenka Bezić-Božanić zadržava se na stanovništvu Makarske krajine; Mate Zaninović informira o školstvu u Makarskom primorju, dok Vitomir Sumić, jedan od upornih promicatelja Pavlinovićeve djela, piše o općoj želji za podizanjem Pavinovićeve spomenika.

Zbornik je, kako vidimo, višestruko osvijetlio don Mihovila i njegovo djelo. Sadržajno je vrlo bogat, tehnički dotjeran (tvrdi uvez). Svečano je predstavljen našoj javnosti 17. studenoga 1990. u prepunoj kino-dvorani u Podgori. Predstavljanje je pripremila SO Makarska, u organizaciji predsjednika Ante Letice i ref. za kulturna pitanja Slavka Josipovića. Zbornik su predstavili sveučilišni profesori iz Zagreba Nikša Stančić, društveno-politički aspekt, i Ivo Runtić, kulturno-jezičnu važnost, te Drago Šimundža, urednik Crkve u svijetu, književno-preporodno i duhovno značenje don Mihovilova djela.

DUHOVNI LIK KARDINALA STEPINCA

Juraj Batelja: Živjeti iz vjere. Duhovni lik i pastirska skrb kardinala Alojzija Stepinca, Zagreb, 1990.

Drago Šimundža

Veličina, značaj i ugled kardinala Stepinca zanimali su i zanimaju mnoge autore i čitatelje u nas i u svijetu. Neporočnost njegova života, svećenička i biskupska načelnost, snaga riječi i istina djela nametnule su ga za primjer nevinosti i žrtve u komunističkim poratnim čistkama i ideološkim bitkama, kad se čitav jedan sistem urotio protiv čovjeka i njegova dostojanstva, vjere i duhovnog nasljeđa. Stepinac je u tim tragičnim vremenima svijetlio poput svjetionika i — morao je, poput milijuna drugih, nestati. No, njegov svijetli lik, unatoč nasilju i mržnji, nije izgubio svoju privlačnost i snagu. Zato mu nisu potrebne nikakve rehabilitacije.

U rukama nam je bogata monografija, doktorska radnja svećenika Jurja Batelje, koja cjelovito prikazuje kardinala Stepinca, u prvom redu njegov duhovni lik i pastoralnu skrb, u kojima naš Kardinal dolazi do izražaja kao čovjek, svećenik, biskup, pastir i svjedok (martir). Nema u njoj političkih rasprava ni politikanstva, što su, bezrazložno, nametnuli ideološki protivnici. Baš zbog toga u ovom prikazu Stepinčeva rada i života stvari teku normalno. Prvi dio govori o razvojnim razdobljima, duhovnim težnjama i povijesnim prilikama u kojima se kalio mladi Stepinac. U drugom je prikazana Stepinčeva pastirska služba, pastoralna skrb i briga za razvojne tokove kršćanske poruke u međuratnom vremenu: putem Katoličke akcije, apostolata tiska, socijalne skrbi, svećeničkog zalaganja i poziva na svetost.

Treći dio iznosi osobno Stepinčevo svjedočenje za vjeru, u ratnom i poratnom (ne)vremenu. Autor raščlanjuje pitanja i probleme u vezi s društvenim zbivanjima iz osnovnog Kardinalova poziva: življenja i života iz vjere. U tom svjetlu suđenje i osuda, Lepoglava i Krašić poprimaju novu dimenziju postaju izravno svjedočanstvo o orijaškoj ličnosti i povijesnoj ulozi kardinala Stepinca.